

שיחה לפרשת ויחי

"אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" – מה פתאום?

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, בשבע עשרה שנים האלו, כמה פעמים הוא ראה את יוסף, אחרי שהם כל כך התגעגעו זה אל זה, שיעקב עשרים ושתיים שנה לא קיבל תנחומים על מותו? כמה נפגשו, פעמיים בשבוע? כלום! שבע עשרה שנים, שלוש פעמים הם נפגשו. פעם אחת כשיעקב הגיע. יוסף בכה על צוואריו, ויעקב? - לא עשה כלום. שבע עשרה שנים הוא לא דיבר איתו. רק פה בסוף יש שתי שיחות, האחת יוזמה של יעקב שאומר לו שהוא חייב שיקברו אותו במצרים, והפגישה שיזומה על ידי יוסף. למה לא נפגשו? כי יוסף כל כך דאג לאחיו וחרד להם, עד שהוא חשש שאם הוא יהיה לבד עם יעקב, יעקב ישאל אותו מה קרה לו אז, והוא פחד שהוא יצטרך להגיד לו שהאחים שמו אותו בבור. הוא העדיף לא להיפגש איתו. למה יעקב לא נישק את יוסף כשהוא פגש אותו? מדרש אחד הוא שהוא קרא קריאת שמע. למה הוא קרא קריאת שמע? כי היה סוף זמן קריאת שמע... אבל במדרש אחר כתוב שהוא לא רצה לנשק אותו כי הוא היה בטוח שיוסף חטא עם המצריות. הוא חשב שבלתי אפשרי שמישהו יהיה יפה תואר ויפה מראה, ושכל המצריות הן "בנות צעדה עלי שור", לא רק אשת יוסף. יעקב לא חשב שהוא עמד בניסיון! אם הוא היה מדבר איתו לבד, הוא היה יכול לומר לו שהוא לא נגע בבחורה! הוא היה יכול לומר לו שכשהוא היה צריך לבחור בין להסתכל על איזו מצריה לבין להסתכל למעלה לדמות דיוקנו של יעקב - הוא העדיף את דמות דיוקנו! אבל הוא לא נפגש איתו לומר לו את זה, וכל זה כדי שלא לפגוע באחים.

"ויאמר ליוסף הנה אביך חולה, וייקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים". למה הוא לוקח את שניהם? כדי שהוא יברך אותם. למה הוא חשב שהוא יברך אותם? כל האחים חשבו שהוא יברך את הבנים שלהם? מה הוא ברך אותם? המלאך הגואל, ישימך אלוקים וכו'. אבל מה הברכה המרכזית? כראובן ושמעון! הם נהיים כמו בנים, לא נכדים! יכול להיות שיוסף הריח את זה.

"ועתה שני בניך... לי הם! אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. ויראו אחיו כי אותו אהב מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום". מה, לא כתוב אצלכם כך? איך התחיל כל הסיפור? על בגד! כל זה על כותונת פסים. ועכשיו יעקב עומד לתת ליוסף פרוטקציה ששני הבנים שלו יהפכו לשני שבטים?? מה זה? מה פתאום? למה שקהת ומררי לא יהיו גם שני שבטים? לא מספיק שניים עשר? בשביל מה צריך את זה? ולמה לתת את זה ליוסף? אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי - לא מובן.

בוא נקרא יחד רש"י. "ונתתיך לקהל עמים" - ה' אמר ליעקב כשהוא ברך אותו כשיעקב בא חזרה לארץ שגוי וקהל גויים יצאו ממנו. גוי זה בנימין, אבל לא נולדו לו עוד ילדים, אז קהל גויים זה שני שבטים שאמורים להיחלק. (דרך אגב, וורט מפרשת ויגש: כשיוסף שולח את האחים חזרה לארץ אחרי שנתוודע אליהם, הוא נותן לכולם חליפות שמלות, ולבנימין הוא נותן יותר! הגמרא שואלת מה פתאום הוא עושה פרוטקציות לבנימין אם אחיו נכשלו בנושא הזה.

שם זה לא קשה, זה אח שלו. אבל הרמב"ם פוסק שאסור לאבא להפלות את בניו! פה זה די מובן, כי הוא היחידי שהוא אחיו ממש, וגם היחידי שלא מכר אותו... ובכל זאת הגמרא שואלת "אפשר דבר שנכשל בו..."?

אומרת הגמרא שהוא רצה לרמוז לו על מרדכי שיצא מלפני המלך בלבוש מלכות. שואל הגר"א: בשביל דבר שעתיד לקרות עוד המון שנים הוא עושה את זה? עונה הגר"א, שכתוב אצל בנימין "חמש חלפת" בכתבי חסר, דהיינו שחמשת החליפות היו באותו שווי של החליפה של אחד מהאחים. הן היו חליפות זולות, ובהן הוא רמז על הסיפור עם מרדכי). אצלנו מדובר על יעקב והבנים - אפשר דבר שנכשל בו יעקב, מכירת יוסף וכל הסבטוחה, הוא יחזור עליה? אז ראינו שיעקב לא עשה את זה על דעת עצמו.

בוא נראה קטע מפרשת וישלח.
 "ויהי בשכונן ישראל בארץ ההיא... וישמע ישראל פ ויהיו בני יעקב שנים עשר".
 יש פסקה באמצע הפסוק! צריך לקרוא את הפסקה, את השקט. זה חלק מהתנ"ך! אנשי כנסת הגדולה עשו את זה. אם הם היו רוצים הם היו יכולים לעשות סוף פסוק רגיל וזהו.
 אז אתם יודעים מה הגמרא אומרת על זה, שכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, והוא חטא חטא בהתאם לדרגה שלו.
 שניים עשר סנטימטר זה גבוה? בשביל כיסא זה נמוך, בשביל נמלה זה נמוך.
 כשאני אומר על מישהו רוצח, אני לא יודע אם זה אומר שהוא לקח סכין ותקע למישהו בגב, או שהוא בחור ישיבה והלבין פני חברו.
 מה שכתוב שראובן שכב את פילגש אביו זה משהו שקשור, אבל הוא חס וחלילה לא עשה את זה! ההוכחה של הגמרא היא ש"ויהיו בני יעקב שנים עשר" - הוא נחשב אחד מהאחים, לא אחד עשר בנים ליעקב.
 עשוי לא שכב את פילגש אביו, ובכל זאת הוא יצא מהמשפחה. אבל ראובן לא יצא, משמע שהוא לא חטא.

פירוש נוסף לנושא. העניין של השבטים זה לא עניין של מזל. לא!
 זה שיעקב התחתן עם שתי נשים זה לא בגלל הטריק של לבן. אדם צריך עזר כנגדו, כח מנוגד אליו. אברהם שהיה חסד צריך את שרה שהיא גבורה, יצחק שהוא גבורה צריך את רבקה שהיא חסד, ויעקב שהוא אמת, חסד וגבורה, צריך שתי נשים כדי לאזן את שתי המידות שלו. היה צריך להיות שתי נשים, זה התגלה דרך הרמאות של לבן. אבל זה לא התחיל מהרמאות של לבן.
 אני רוצה לומר אותו דבר על השבטים. זה לא שניים עשר שבטיא! זה לא נכון.
 הפסוק שלמדנו עכשיו, אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, תשכחו מהסיפור הזה! זה לא נכון!
 מי שאומר שיש שניים עשר שבטים טועה, יש פסוק מפורש בתורה.
 במדבר היו משאות. שלוש מכל צד, כפול ארבע, ועוד אחד באמצע - שלוש עשרה.
 גם בחלוקה של הארץ, אפרים ומנשה קיבלו נחלות שונות. זה לא אותו דבר, יש שלוש עשרה שבטים.
 אמנם יעקב הוליד שניים עשר שבטים. האימהות ידעו את זה.
 איך אני יודע? לאה אומרת על יהודה "הפעם אודה את ה'", שקיבלתי יותר מחלקי, שלוש.
 על זבולון לאה אומרת "הפעם יזבלני אישי" - על זה שקיבלה כנגד כל שאר האימהות, כי הוא הילד השישי.
 הם ידעו מה שיעקב יוליד, אבל פה יש עוד שני שבטים, זו הברכה שהוא נותן ליוסף.

שתי הלכות בידינו אישות.
 אכסנאי לא ישמש את מיטתו. כתוב שגם כשיש רעש זה לא צניעות שאדם ישמש את מיטתו.
 "ויהי בשכונן ישראל בארץ ההיא", הוא לא היה אכסנאי, הוא שכן. הוא ידע שהוא צריך להביא לעולם שלושה עשר שבטים, הוא רצה להביא את הילד השלושה עשר מבלהה. זה מאוד עצבן את ראובן: מילא כשרחל היתה חיה הוא אהב יותר אותה, אבל עכשיו הוא מעדיף את שפחת אחות אמו?
 הוא הולך עם השפחה במקום ללכת עם אמו?
 כשהוא הבין שיעקב הולך להביא את הילד השלושה עשר מבלהה, וילך ראובן, הוא עשה רעש!
 וישמע ישראל, פסקה באמצע הפסוק!
 ויהיו בני יעקב שנים עשר. לא שלושה עשר.
 לפי ההסבר הזה, שיעקב ידע שצריכים להיות שלוש עשרה בנים, ראובן בלבד יצועי אביו - עשה רעש!
 לא היזי את המיטה. יעקב היה יכול להחזיר את המיטה.
 הכוונה היא שהוא הפריע ליעקב להביא את הילד השלוש עשרה לעולם.
 את המתנה הזו הוא נותן ליוסף.

למה כזה חשוב שיהיו שלושה עשר שבטים?
 כי אברהם היה אחד, יצחק היה אחד, יעקב היה אחד.
 עכשיו זה הדור הראשון שבו יש התפצלות. יש פה חשש שיכול להיות מצב בעתיד שהעם לא ירגישו אחד!
 כמה זה בגימטריא אחד? שלוש עשרה. אחד משיגים על ידי אהבה, שלוש עשרה בגימטריא.
 אצל הנוצרים ימ"ש שלוש עשרה זה מספר רע, אבל אצלנו זה מספר טוב, זה פיצול שהוא אחדות!
 תהיו אחד על ידי אהבה. לכן שלושה עשר שבטים.
 ההסבר שראובן מנע את הבן השלוש עשרה, מסביר לנו קושיה חזקה מאוד על הסיפור של מכירת יוסף.
 "וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור."
 ויקרע את בגדיו. מה קרה? מה הוא קורע את הבגדים? מה יש לו? אתה בכלל לא היית שם!
 לפי רש"י הוא בכלל לא היה שם, הוא הלך לחברון. תשעים קילומטר!
 עסוק בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו.
 ראובן היה הבכור. כשההורים משאירים בכור בן שבע עשרה מאוחר בבית עם ילדים קטנים, וכשהם חוזרים
 הם מוצאים בית מבולגן - הם מאשימים את הבכור.
 אבל ראובן בכמעט אותו גיל כמו האחים! מה הוא מאשים את עצמו! למה הוא קורע את הבגדים?
 לפי ההסבר שהבאתי לכם, מי אמור לתקן את החטא של ראובן שאין ילד שלושה עשר? יוסף!
 ראובן עסוק בשקו ובתעניתו, מחכה שיוסף יתקן את חטאו.
 הוא מגיע אל הבור, ושואל "הילד" - השלושה עשר! איננו. ואני אנא אני בא!
 האחים לא קרעו את בגדיהם, לא צעקו. כל אחד מרגיש שיש פה משהו מיוחד.
 זו לדעתי הוכחה מתוקה לכך שזה היה חטאו של ראובן.

חזרה לפרשה שלנו.
 למה באמת יוסף הוא זה שצריך לקבל את המתנה הזו?
 הרי צריך להיות עוד אחד, גוי וקהל גויים. אני יכול להבין שראובן לא יקבל את המתנה הזו, הוא חטא. שמעון
 ולוי גם, הם חטאו. אבל למה לא מיהודה? למה לא מזבולון?
 למה לא את הנכדים של בלהה?
 ראובן היה צריך לקבל את הבכורה הזו, לא? תעשו גימטריה של ראובן. יוצא לא בכור... לא מגיע לו, הוא
 נפסל.
 אז למי זה אמור להגיע? מי עוד בכור? יוסף!
 אבל יוסף בכור של רחל.
 עכשיו תשמעו חידוש גדול.
 בדברי הימים כתוב שיוסף היה בכור של יעקב.
 אני רוצה לומר לכם משהו צנוע. נתתי לכם את השיעור על איך שדוד נולד?
 יש לאדם שתי נשים. שתיהן כשרות, בדין תורה זה בסדר. הוא נמצא עם אשה אחת, וכשהוא נמצא אתה
 הוא חושב על האישה השניה ובא עליה. מה עם הילד? הוא מבני תשע מידות, בני תמורה.
 הגמרא אומרת שזה לא בסדר. המוסר היהודי דורש מאדם להיות עם אשתו לא רק בגוף אלא גם בדעת.
 מה זה דעת? חיבור. זה גם שכל וזה גם וידע אדם. שני הדברים האלו קשורים זה בזה. דעת מחבר אותם.
 אדם צריך לדעת את אשתו, הוא צריך גם להיות אתה במוח.
 הוא לא ממזר הלכתית, אבל בזוהר קוראים לזה ממזר דמחשבה!
 אני רוצה לומר למה יוסף הוא לא רק הבכור של רחל אלא גם הבכור של יעקב.
 על מי יעקב חשב כשהוא עשה את הביאה הראשונה? על יוסף!
 באמת פי שניים יקבל ראובן, אבל יוסף הוא לא סתם בכור! בדברי הימים קוראים ליוסף גם בכור יעקב, כי
 במחשבה יעקב היה עם רחל, לא עם לאה!
 הגוף שלו היה עם לאה כי החליפו, אבל המחשבה שלו היתה עם רחל.
 בכור כזה מקבל פי שניים.

עכשיו תשמעו עוד הסבר אחד, למה דוקא יוסף מקבל פי שניים.
 אני רוצה לתת לכם פשט חזק בפסוק "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי".
 שבביל זה אני רוצה ללמוד אתכם רש"י קצת לא נעים.
 רש"י מביא שני פירושים ל"ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו", השני בסוף פסוק כ"ו.
 רש"י אומר שרבותינו דרשו ותשב באיתן קשתו - על כבישת יצרו באשת אדוניו.

ויפוזו זרועי ידיו - שיצא הזרע מבין אצבעות ידיו.
 בפרקי דרבי אליעזר כתוב שיוסף היה ראוי שיצאו ממנו שניים עשר שבטים. הוא אחד מהאבות הרי, יש לו
 בנים שבטים!
 היו צריכים להיות לו שנים עשר שבטים. אבל בניסיון עם אשת פוטיפר, עשר טיפות זרע יצאו לבטלה, ועל כך
 איבד עשרה שבטים שהיו אמורים לצאת ממנו, ונשארו לו רק שני שבטים. זה מנשה ואפרים.
 (דרך אגב, מי מקבל את העשר טיפות האלו כביכול? בנימין! אלו עשרה ילדים שהיו אמורים לצאת מיוסף!).
 איך יוסף התאפק ונשארו אצלו שתי טיפות! הוא התאפק, כי נראתה לו דמות דיוקנו של אביו.
 למה? כי הם הילדים של יעקב! יוסף ילד אותם, אבל הם אמורים להיות השבט השניים עשר והשלושה עשר!
 אז לכן הם נעשו שני שבטים.
 (יוסף הסתכל למעלה! הוא היה יכול להסתכל למטה על אשת פוטיפר, או למעלה על דמות דיוקנו של אביו.
 להסתכל למעלה או למטה, כל אחד בוחר לאן להסתכל. יוסף בחר להסתכל למעלה! והוא ידע שזה אומר
 שכשהוא יסתכל למטה העסק כבר נגמר. זה עצר לו את השתי טיפות).

עכשיו, כשיעקב צריך לבחור איזה מבניו ישלים לשלושה עשר, זה פשוט לו מי ישלים. יוסף.
 הוא גם הבכור של רחל, ואין לי בכור אחר כי ראובן חטא. אבל יותר מזה כמו שאמרנו.
 אני לא משגיח שלכם, ואני בוודאי לא נתן שיעור בהיקף כזה על נושאים צנועים במוסר, על איך אדם צריך
 להתנהג עם אשתו.
 אבל אנחנו מבינים למה את הברכה הזו הוא נתן ליוסף, כי בראש שלו יוסף זה הבכור.
 והטעם הנוסף הוא שבגלל יעקב שני השבטים האלו נשארו.

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
 וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.